

■ Orijinal Makale

Gaziantep Üniversitesi Merkez Kampüsü'ndeki lisans öğrencilerinde alkol ve madde kullanma durumu

Alcohol and drug usage of undergraduate students in Gaziantep University Central Campus

Ferhat Coşkun ^{1*} , Birgül Özçırpıcı ² , Servet Özgür ³

¹ Mersin İl Sağlık Müdürlüğü, Toroslar İlçe Sağlık Müdürlüğü, Mersin, Türkiye

² Gaziantep Üniversitesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Gaziantep, Türkiye

³ Toros Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Mersin, Türkiye

* Sorumlu Yazar: Ferhat Coşkun E-posta: coşkun.fer@gmail.com ORCID: 0000-0002-1797-9126

Gönderim: 16 Ekim 2018 Kabul: 22 Kasım 2018

ÖZ

Amaç: Alkol ve madde kullanımı, dünyada ve ülkemizde giderek artan bir halk sağlığı problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle araştırmamızda Gaziantep Üniversitesi merkez kampüsündeki lisans öğrencilerinde alkol ve madde kullanım durumu ve bunu etkileyen faktörleri belirlemek amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Üniversite öğrencilerinin üniversiteye başlarken ve bitirirken alkol ve madde kullanım durumunu belirlemek amacıyla tüm lisans bölümlerinin ilk sınıflarındaki 1352 ve son sınıflarındaki 865 öğrencinin hepsi örnek seçilmeden araştırmaya dahil edilmiştir. Öğrencilere sınıflarında 39 soruluk kişisel bilgiler ve alkol ve madde kullanım durumunu içeren soru kağıtları uygulanmıştır. Veriler SPSS istatistik paket programında değerlendirilmiştir.

Bulgular: Araştırmaya katılan erkek öğrencilerin %56,8'inin, kız öğrencilerin %44,0'ının en az bir kez alkolü denediği; erkek öğrencilerin %8,6'sının, kız öğrencilerin %2,1'inin en az bir kez madde kullandığı belirlenmiştir (p=0,000). Son sınıf öğrencilerinin %65,5'inin, ilk sınıf öğrencilerinin %43,2'sinin en az bir kez alkol; son sınıf öğrencilerinin %8,3'ünün, ilk sınıf öğrencilerinin %4,6'sının en az bir kez madde kullandığı saptanmıştır (p=0,000). Lojistik regresyon analiz sonuçlarına göre halen alkol kullanımını yakın çevresinde alkol kullanan olması 15,152 kat, son sınıfta okuma 1,898 kat ve erkek cinsiyette olma 1,704 kat artırmaktadır. Halen madde kullanımını ise yakın çevresinde madde kullanan olması 66,667 kat, halen alkol kullanımını 4,167 kat ve okul başarısının kötü olması 3,049 kat artırmaktadır.

Tartışma: Alkol ve madde kullanımı tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde ve üniversite öğrencileri arasında önemli sorun teşkil etmektedir. Kullanım oranlarının son sınıf öğrencilerinde ilk sınıf öğrencilerinden daha yüksek olması nedeniyle üniversite yaşamının alkol ve madde kullanımını artırıcı bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin alkol ve madde kullanım oranlarını düşürmek için, sağlık ve madde bağımlılığı konusunda eğitimler verilmesi ve üniversite hayatlarında

karşılaşacakları sorunlarda kendilerine destek olunması önerilmektedir. Bağımlılığı önlemede öncelikle ailelere, sağlık çalışanlarına ve topluma büyük görevler düşmektedir.

Anahtar kelimeler: alkol, madde, üniversite öğrencisi

ABSTRACT

Aim: Alcohol and drug consumption is a growing public health problem in the world and in our country. Therefore, we aim to study alcohol and drug usage of undergraduate students in Gaziantep University Central Campus and to determine the factors that affect it.

Material and Method: To determine the change of the alcohol and drug usage among the first and last year university students, all 1352 first-year students and all 865 last year students within whole departments and without any sample selection had been participated in the survey of this study. A questionnaire including 39 personal and alcohol and drug usage related questions had been completed by the students in their class. SPSS package program had been used for data evaluation.

Results: We determined that 56.8% of the men and 44.0% of the women had consumed alcohol at least once; 8.6% of the men and 2.1% of the women had used drug at least once. We found out that 65.5% of the last year students and 43.2% of the first-year students had consumed alcohol at least once; 8.3% of the last year students and 4.6% of the first-year students had used drug at least once. Based on the results of logistic regression analysis, current alcohol consumption of students has increased 15.152 times by the effect of alcohol consumption in their close circle, 1.898 times in the last year of the university and 1.704 times as being a male. The current drug usage has increased 66.667 times by the effect of drug usage in their close circle, 4.167 times related with current alcohol consumption and 3.049 times due to school failure.

Discussion: The same as all over the world, alcohol and drug consumption is one of the main problems both among university students and in our country. Since the alcohol and drug consumption rates in the last year were higher than the first year, it's thought that the university life has an increasing effect on alcohol and drug consumption. Thus, to reduce alcohol and drug consumption rates of students, we suggest to give them health and addiction-related trainings and help them in all kinds of problems. Primarily families, health professionals and community have the responsibility for the prevention of the addiction.

Keywords: alcohol, drug, university student

GİRİŞ VE AMAÇ

İnsanoğlunun, bazı maddelerin kendi ruhsal durumunu değiştirdiğini ve geçici de olsa daha farklı hissetmesini sağladığını fark ettiği günden bu yana, alkol ve madde bağımlılığı önemli bir biyopsikososyal sorun olarak ortaya çıkmıştır. Günümüze kadar bu maddelerden bazıları kanunlar çerçevesinde serbest kullanım olanağı bulmuş, bazıları ise tamamıyla engellenmesi mümkün olunamayan kanun dışı bir uğraş haline gelmiştir. Kültürler ve ülkeler arasındaki farklılara rağmen nikotin, alkol ve kafein, kanunlar dahilinde kullanıma açıktır. Uçucu maddeler ve bazı ilaçlar da amaçları dışında kullanılabilirken, diğer bazı maddelerin üretimi dahi yasaklanmıştır [1].

Alkol ve madde kullanımının genellikle arkadaş gruplarının etkisi ile yaygınlaşması ve gençlik döneminde arkadaşların

önemli bir yer tutması nedeniyle üniversite gençliği bağımlılık oluşturan maddelerin kullanımı açısından riskli grubu oluşturmaktadır. Ayrıca aile içinde bu tür maddelerin kullanılması kendilerini örnek alan gençlerin bu maddelere yönelimlerini artırdığı bildirilmektedir. Literatürde alkol, uçucu maddeler ve diğer uyuşturucuların da birbirinin kullanımını artırdığı yönünde bulgular yer almaktadır. Bu durum konunun önemini açıkça ortaya koymaktadır [2].

Sonuç olarak; alkol ve madde kullanımı, dünyada ve ülkemizde giderek artan bir halk sağlığı problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle gençlerde ve bu gençlerin birçoğunu bünyesinde bulunduran üniversitelerde problemin boyutu daha fazla önem taşımaktadır. Bu nedenle araştırmamızda Gaziantep Üniversitesindeki Lisans

öğrencilerinde alkol ve madde kullanım durumu ve bunu etkileyen faktörleri belirlemek amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Gaziantep Üniversitesi öğrencilerinin üniversiteye başlarken ve bitirirken alkol ve madde kullanım durumunu belirlemek amacıyla tüm lisans bölümlerinin ilk sınıflarındaki 1352 ve son sınıflarındaki 865 öğrencinin hepsi örnek seçilmeden araştırmaya dahil edilmiştir. İlk sınıflarda 1291, son sınıflarda 820 olmak üzere 2217 öğrenciden 2111'ine ulaşılmıştır. 106 öğrenciye devamsızlık, rapor gibi nedenlerden dolayı soru kağıdı uygulanamamıştır. Araştırmaya katılma hızı ilk sınıflarda %95,4, son sınıflarda %94,8 ve toplamda %95,2'dir. Öğrencilere sınıflarında 39 soruluk kişisel bilgiler ve alkol ve madde kullanım durumunu içeren soru kağıtları ders başları ya da ders sonlarında bilgilendirilmiş onam formu imzalatıldıktan sonra bizzat başlarında bulunularak uygulanmıştır. Çalışma Gaziantep Üniversitesi Tez ve Araştırma Komitesi tarafından onaylanmıştır. Veriler SPSS istatistik paket programında değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerde alkol ve madde kullanımı en az bir kez ve halen kullanan olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine ve en az bir kez alkol kullanma durumuna göre dağılımı incelendiğinde; erkeklerin %56,8'inin, kızların %44,0'ünün en az bir kez alkolü denediği belirlenmiştir (**Tablo 1**). Erkekler arasında en az bir kez alkol kullanan oranı kızlardan anlamlı düzeyde yüksektir ($p=0,000$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine ve halen alkol kullanma durumuna göre dağılımı incelendiğinde, erkeklerin %44,6'sının, kızların %29,2'sinin halen alkol kullandığı belirlenmiştir (**Tablo 2**). Erkekler arasında halen alkol kullanan oranı kızlardan anlamlı düzeyde yüksektir ($p=0,000$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları sınıflara ve en az bir kez alkol kullanma durumuna göre dağılımı incelendiğinde; son sınıf öğrencilerinin %65,5'inin ve ilk sınıf öğrencilerinin %43,2'sinin en az bir kez alkol kullandığı belirlenmiştir (**Tablo 3**). Son sınıf öğrencileri arasında en az bir kez alkol kullanan oranı ilk sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir ($p=0,000$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine ve en az bir kez madde kullanma durumuna göre dağılımı incelendiğinde; erkeklerin %8,6'sının, kızların %2,1'inin en az bir kez madde kullandığı belirlenmiştir (**Tablo 4**). Erkekler

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine ve en az bir kez alkol kullanma durumlarına göre dağılımı

Cinsiyet	En Az 1 Kez Alkol Kullanma Durumu				Toplam	
	Kullanan		Kullanmayan			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kız	358	44,0	455	56,0	813	100,0
Erkek	737	56,8	561	43,2	1298	100,0
Toplam	1095	51,9	1016	48,1	2111	100,0

$\chi^2=32,527$; $p=0,000$

Tablo 2. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine ve halen alkol kullanma durumlarına göre dağılımı

Cinsiyet	Halen Alkol Kullanma Durumu				Toplam	
	Kullanan		Kullanmayan			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kız	237	29,2	576	70,8	813	100,0
Erkek	579	44,6	719	55,4	1298	100,0
Toplam	816	38,7	1295	61,3	2111	100,0

$\chi^2=19,389$; $p=0,000$

Tablo 3. Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları sınıflara ve en az bir kez alkol kullanma durumlarına göre dağılımı

Sınıf	En Az 1 Kez Alkol Kullanma Durumu				Toplam	
	Kullanan		Kullanmayan			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlk (Hazırlık ya da 1)	558	43,2	733	56,8	1291	100,0
Son (4 ya da 6)	537	65,5	283	34,5	820	100,0
Toplam	1095	51,9	1016	48,1	2111	100,0

$\chi^2=99,583$; $p=0,000$

Tablo 4. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine ve en az bir kez madde kullanma durumlarına göre dağılımı

Cinsiyet	En Az 1 Kez Madde Kullanma Durumu				Toplam	
	Kullanan		Kullanmayan			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kız	17	2,1	796	97,9	813	100,0
Erkek	111	8,6	1187	91,4	1298	100,0
Toplam	128	6,1	1983	93,9	2111	100,0

$\chi^2=36,632$; $p=0,000$

Tablo 5. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine ve halen madde kullanma durumlarına göre dağılımı

Cinsiyet	Halen Madde Kullanma Durumu				Toplam	
	Kullanan		Kullanmayan			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kız	3	0,4	810	99,6	813	100,0
Erkek	51	3,9	1247	96,1	1298	100,0
Toplam	54	2,6	2057	97,4	2111	100,0

$\chi^2=25,419$; $p=0,000$

arasında en az bir kez madde kullanan sıklığı kızlardakinden anlamlı düzeyde yüksektir ($p=0,000$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine ve halen madde kullanma durumuna göre dağılımı incelendiğinde; erkeklerin %3,9'unun, kızların %0,4'ünün halen madde kullandığı belirlenmiştir (**Tablo 5**). Erkekler arasında halen

Tablo 6. Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları sınıflara ve en az bir kez madde kullanma durumlarına göre dağılımı

Sınıf	En Az 1 Kez Madde Kullanma Durumu				Toplam	
	Kullanan		Kullanmayan		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%		
İlk (Hazırlık ya da 1)	60	4,6	1231	95,4	1291	100,0
Son (4 ya da 6)	68	8,3	752	91,7	820	100,0
Toplam	128	6,1	1983	93,9	2111	100,0

$\chi^2=11,698$; $p=0,001$

Tablo 7. Halen alkol kullanma durumu konusunda lojistik regresyon analiz sonuçları

Bağımsız Değişkenler	B	P	O.R.	%95 G.A.
Cins	-0,533	0,000	0,587	0,470-0,732
Sınıf	-0,641	0,000	0,527	0,426-0,653
Yakın Çevresinde Alkol Alan	-2,724	0,000	0,066	0,050-0,087

Tablo 8. Halen madde kullanma durumu konusunda lojistik regresyon analiz sonuçları

Bağımsız Değişkenler	B	P	O.R.	%95 G.A.
Halen Alkol Kullanma	-1,425	0,023	0,240	0,169-0,639
Okul Başarısı	-1,114	0,001	0,328	0,071-0,819
Yakın Çevresinde Madde Kullanan	-4,215	0,000	0,015	0,005-0,948

madde kullanan sıklığı kızlardakinden anlamlı düzeyde yüksektir ($p=0,000$).

Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları sınıflara ve en az bir kez madde kullanma durumuna göre dağılımı incelendiğinde; son sınıf öğrencilerinin %8,3'ünün ve ilk sınıf öğrencilerinin %4,6'sının en az bir kez madde kullandığı belirlenmiştir (**Tablo 6**). Son sınıf öğrencileri arasında en az bir kez madde kullanan sıklığı ilk sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir ($p=0,001$).

Lojistik regresyon sonuçlarına göre; halen alkol kullanma durumu ile cinsiyet, sınıf, yakın çevresinde alkol kullananların olması arasında anlamlı bir ilişki vardır. Halen alkol kullanılmasına en çok etkili etken yakın çevresinde alkol kullananlar olmasıdır. Yakın çevresinde alkol kullananların olması halen alkol kullanma olasılığı, olmayanlara göre 15,152 kat daha fazladır. Son sınıfta okuyanların halen alkol kullanma olasılığı, ilk sınıfta okuyanlara göre 1,898 kat daha fazladır. Erkek öğrencilerin halen alkol kullanma olasılığı, kız öğrencilerden 1,704 kat daha fazladır (**Tablo 7**).

Lojistik regresyon sonuçlarına göre; halen madde kullanma durumu ile halen alkol kullanma, okul başarısı ve yakın çevresinde madde kullananların olması arasında anlamlı bir ilişki vardır. Halen madde kullanılmasına en çok etkili etken yakın çevresinde madde kullanma durumu olup, 2. derecede etkili etken halen alkol kullanma durumudur. Yakın çevresinde madde kullananların halen madde kullanma

olasılığı yakın çevresinde madde kullanmayanlara göre 66,667 kat daha fazladır. Halen alkol kullananların halen madde kullanma olasılığı, kullanmayanlara göre 4,167 kat daha fazladır. Okul başarısı kötü olanların halen madde kullanma olasılığı, iyi olanlardan 3,049 kat daha fazladır (**Tablo 8**).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmamızda erkekler arasında en az bir kez ve halen alkol ve madde kullanma oranları kızlardan anlamlı düzeyde yüksektir. Mersin'de 2004 yılında üniversite öğrencilerinde yapılan bir çalışmada, öğrencilerin %50,5'inin en az bir kez ve %43,9'unun halen alkol kullandığı belirlenmiştir. Yine aynı çalışmada erkeklerin %55,2'sinin ve kızların %45,1'inin en az bir kez alkol kullandığı belirlenmiştir [3]. Konya ve Ankara'da üniversite öğrencilerinde yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar bulunmuştur [4]. İzmir'de 2000 yılında üniversite öğrencilerinde yapılan bir çalışmada erkeklerin %49,3'ünün ve kızların %45,7'sinin halen alkol kullandığı belirlenmiştir [5]. Brezilya'da 2001 yılında Sao Paulo Üniversitesinde yapılan benzer bir çalışmada araştırmaya katılan öğrencilerin %84,9'unun halen alkol kullandığı; kızlarda kullanım oranının %84,5 ve erkeklerde kullanım oranının %85,4 olduğu belirlenmiştir [6]. Amerika'da 2006 yılında yapılan bir çalışmada üniversite öğrencilerinin %97,4'ünün en az bir kez, %88,7'sinin halen alkol kullandığı; halen kullanma oranının kızlarda %85,2 ve erkeklerde %91,3 olduğu belirlenmiştir [7]. Adana'da 2002 yılında öğrencilerde yapılan çalışmada, en az bir kez madde kullanım sıklığının %5,7 olduğu ve bu öğrencilerin %65'inin erkek, %35'inin kız olduğu belirlenmiştir [8]. Dört üniversitede 2006 yılında yapılan çalışmada erkek öğrencilerin %4,2'sinin, kız öğrencilerin %1,1'inin halen madde kullandığı belirlenmiştir [9]. Ülkemizde ve araştırmamızdaki alkol ve madde kullanımı batı ülkelerine göre daha düşüktür. Bunun ülkemizin dini normlarından ve sosyo-kültürel yapısından kaynaklandığı düşünülebilir. Ayrıca erkeklerde alkol ve madde tüketiminin kızlardan fazla olmasının sosyal ve genetik faktörlerden kaynaklandığı, maddeye ulaşım imkanlarının da daha kolay olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Son sınıf öğrencileri arasında en az bir kez ve halen alkol ve madde kullanan oranı ilk sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksekti. Mersin'de 2004 yılında üniversite öğrencilerinde yapılan çalışmada, ilk sınıf öğrencilerinin %45,7'sinin, son sınıf öğrencilerinin %63,6'sının en az bir kez; ilk sınıf öğrencilerinin %37,2'sinin, son sınıf öğrencilerinin %49,6'sının halen alkol kullandığı belirlenmiştir [3]. Denizli'de yapılan çalışmada son sınıf öğrencilerinde en az

bir kez ve halen madde kullanım sıklığının ilk sınıf öğrencilerinden yüksek olduğu belirlenmiştir [10]. Brezilya'da 2006 yılında üniversite öğrencilerinde yapılan çalışmada, ilk sınıfta okuyanların %23,7'sinin, son sınıfta okuyanların %29,2'sinin en az bir kez, ilk sınıfta okuyanların %12,5'inin, son sınıfta okuyanların %19,8'inin halen madde kullandığı belirlenmiştir [11]. Araştırmamızda son sınıf öğrencilerinde en az bir kez ve halen madde kullanım sıklığı diğer araştırmalardaki gibi ilk sınıf öğrencilerinden daha fazla bulunmuştur. Bunun nedeninin üniversite yıllarında öğrencilerin alkol ve madde ile tanışmalarının devam etmesinden ve üniversite hayatının alkol ve madde kullanımını artırıcı etkisinin olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Sonuç olarak, alkol ve madde kullanımı tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde ve üniversite öğrencileri arasında önemli sorun teşkil etmektedir. Kullanım oranlarının son sınıf öğrencilerinde ilk sınıf öğrencilerinden daha yüksek olması nedeniyle üniversite yaşamının alkol ve madde kullanımını artırıcı bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin alkol ve madde kullanım oranlarını düşürmek için, sağlık ve madde bağımlılığı konusunda eğitimler verilmesi ve üniversite hayatlarında karşılaştıkları sorunlarda kendilerine destek olunması önerilmektedir. Bağımlılığı önlemede öncelikle ailelere, sağlık çalışanlarına ve topluma büyük görevler düşmektedir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI / FİNANSAL DESTEK BEYANI

Bu yazıdaki hiçbir yazarın herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Yazının herhangi bir finansal desteği yoktur.

KAYNAKLAR

1. Beyazyürek M, Şatır TT. Madde Kullanım Bozuklukları. *Psikiyatri Dünyası*. 2000;4:50-6.
2. Czechowicz D. Adolescent alcohol and drug abuse and it's consequences an overview. *Am J Drug Alcohol Abuse* 1988;14:189-97.
3. Tot Ş, Yazıcı A, Yazıcı K, Erdem P, Bal N, Metin Ö. Mersin'de Ergenler Arasında Sigara, Alkol ve Yasadışı Madde Kullanım Oranlarının Yaygınlığı: Ortaokul, Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Karşılaştırılması. *Yeni Symposium*. 2004;42:77-81.
4. Çifter İ, Karaboncuk F. Üniversite öğrencilerinin tıbbi amaçlar dışında ilaç ve diğer maddeleri kullanma alışkanlıkları. 19-23 Eylül XXIV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi; Serbest Bildiriler. Ankara, 1988:529-53.
5. Akvardar Y, Aslan B. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Sigara, Alkol ve Madde Kullanımı. *Türk Psikiyatri Derg* 2001;6:17-23.
6. Stempliuk VA, Barroso LP, Andrade AG, Nicastrı S, Malbergier A. Comparative study of drug use among students at the University of São Paulo; São Paulo campus in 1996 and 2001. *Rev. Bras. Psiquiatr* 2005;27:7-21.
7. Barber MW, Fairclaugh A. A Comparison of alcohol and drug use among dental undergraduates and a group of non-medical, professional undergraduates. *Drug Alc Dep* 2006;201:581-4.
8. Özkan A. Adana il merkezindeki öğrencilerde alkol ve uyuşturucu yatkınlığının araştırılması. Uzmanlık tezi, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği A.D. 2002 (yayınlanmamış), s:68-75.
9. İlhan İÖ, Demirbaş H, Yıldırım F, Doğan YB. Bir Üniversite örneğinde madde kullanımı. 42. Ulusal Psikiyatri Kongresi Kongre Kitabı; İstanbul 2006:317-8.
10. Demirhan H. Denizli İlinde Yer Alan Öğrencilerde Sigara, Alkol ve Uçucu Madde Kullanımı. Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü. Denizli 1999 (yayınlanmamış), s:69-87.
11. Silva LV, Malbergier A, Stempliuk A. Factors associated with drug and alcohol use among university students. *Rev Saúde Pública* 2006;40:21-6.

